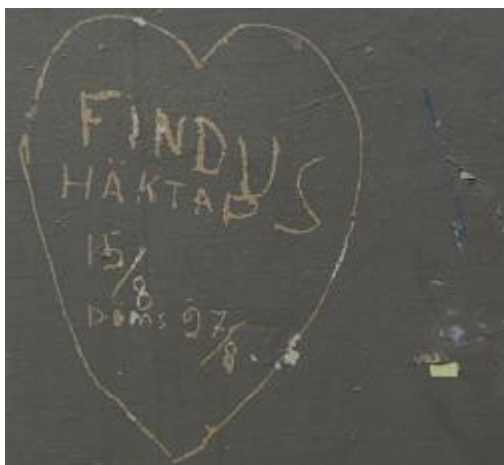

STOCKHOLMS STADSMUSEUM

September 2011: Bakom celldörren

Detalj ur bilden nedan. "Findus häktad", inskription inuti hjärta.
Foto: Ramón Maldonado, 2008, SSM

Rannsakningsfängelsets korridor. Bildnr: D6805
Foto: Foto: Okänd, 1913, SSM

Insidan av celldörren med inskriptionerna väl synliga. Bildnr: SSM 43 643
Foto: Foto: Ramón Maldonado, 2008, SSM

Fängelser är för det stora flertalet av oss avlägsna och främmande platser som vi inte kommer i kontakt med annat än genom TV och tidningar. I Stadsmuseets samling finns dock ett antal föremål med vilkas hjälp vi kan närma oss den slutna fängelsemiljön. De härrör från fängelser och häkten runt om i Stockholm och ger oss en liten inblick i livet på dessa institutioner.

Ett sådant objekt är en celldörr (SSM 43 643) från Stockholms stads rannsakningsfängelse i kvarteret Kronoberg på Kungsholmen. Dörren satt ursprungligen i fängelsets mottagningsbyggnad och förvärvades av Stadsmuseet 1976 i samband med att denna revs.

Rannsakningsfängelset

Rannsakningsfängelset i Kronoberg uppfördes åren 1906-1911. Det hade rum för 350 interner och var den plats där så kallade bötesfångar och lösdrivare fick avtjäna sina straff. Till den förra kategorin hörde främst fyllerister som inte kunde betala sina böter utan fick dessa omvandlade till tidsbestämda straff. De som häktades för andra brott överfördes efter domen till Långholmen där de avtjänade sina straff. Ibland kunde dock häktningstiden vara upp till tre månader, en tid som fångarna då fick spendera i rannsakningsfängelset.

Rannsakningsfängelsets lokaler blev med tiden omoderna och fängelset började avvecklas åren 1945-1946. Kvar blev en mottagningsstation där anhållna och häktade även i fortsättningen förvarades i avvaktan på dom. Dit kom exempelvis stökiga fyllerister från vaktstrikten och "daghäktade" från Kronohäktet på Långholmen. Denna verksamhet lades slutligen ned i mitten av 1970-talet.

Livet i cellen

Cellerna på rannsakningsfängelset var i regel små och trånga, endast 2 x 3 meter. Dörrarna var, precis som den i Stadsmuseets samling, bastanta trädörrar försedda med kraftiga järnbeslag och lås. På varje dörr fanns ett "tittöga" genom vilket fängelsepersonalen hade insyn i cellen. Den dagliga tillvaron i cellen var noggrant reglerad och gav inte utrymme för några större utsvävningar. I 1930 års ordningsregler slås det exempelvis fast att fångarna "skall iakttaga tystnad och får således varken tala, sjunga eller läsa högt och aldrig stampa i golvet, knacka i vägg eller fönster eller göra annat buller". Man kan fråga sig hur väl detta rigida regelverk efterlevdes och vad som hände den som bröt mot det?

Att reglerna inte helt kvävde de intagnas lust att uttrycka sig blir uppenbart om man studerar fotografier av cellinteriorer från rannsakningsfängelset. Dessa foton (som bland annat finns i Stadsmuseets samling) visar väggar och dörrar täckta av otaliga inskriptioner.

Detta gäller även den celldörr som idag finns hos Stadsmuseet. På dörren syns tydliga spår från de människor som av olika anledningar suttit inspärrade bakom den: "Slim Lager 10 mån. Stabben", "Plutten Roy L-ön", "Gerre 1/10 57. 6 mån fint", "Findus häktad 15/8 döms 27/8". Enkla budskap inristade med vad som funnits tillhands, och som skapar en direkt känsla av närhet ännu ett drygt halvsekel senare.

Vilka var de personer som lämnade dessa avtryck på celldörren? Hur såg deras liv ut och hur gick det för dem efter att de lämnat fängelset? Frågorna hopar sig när man låter fingrarna glida längs inskriptionerna. Och även om dörren i sig inte förmedlar några svar, kan ett föremål som detta ge upphov till en rad diskussioner kring vad som nämnts som måttet på ett samhälles civilisationsgrad – dess fängelser.

Petter Smedberg
Antikvarie

Litteraturtips

"Om väggar kunde tala", artikel i Svensk Polis nr. 6-7 1976.